

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Ústav hudební vědy
Teorie Interaktivních medií

Esej

Rozdíly mezi queer teorií a lesbickým feminismem

Vypracovala: Natálie Janíčková

UČO: 499720

Předmět: TIM_Master Class

Vyučující: Mgr. Veronika Sellner

Datum odevzdání: 29.06.2022

Počet znaků: 18020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem esej na téma „Rozdíly mezi queer teorií a lesbickým feminismem“
vypracoval/a samostatně a s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Brně dne 27.06.2022: .....

Natálie Janíčková

Obsah

1.....	ÚVOD
4	
2.....	Vývoj teorie lesbického feminizmu
4	
3.....	Vývoj queer teorie
5	
4.....	Vznikající rozdíly
6	
5.....	Závěr
8	
6.....	Zdroje
8	

1. ÚVOD

V posledních deseti letech se vedly horké debaty na téma lesbismu. Tyto debaty nebyly jen v úrovni přijetí chování, ale také v míře legálnosti lesbismu. Teorie lesbického feminizmu hraje obrovskou roli v akademické oblasti, hlavně pokud jde o studium žen, a teprve nedávno se jí podařilo získat jistý stupeň zásadní autonomie. To je přisuzováno potřebě některých lesbických teoretiků definovat své projekty znovu a proti projektům feministické i queer teorii. Queer teorie a teorie lesbického feminizmu se snaží prozkoumat otázky moci, sexuality a marginalizovaných populací¹. Obě teorie zpochybňují postavení lesbiček ve společnosti a snaží se vysvětlit jejich existenci ve světě a lidské populaci. Vyvracejí teorii heteronormativity, která vznikla na základě předpokladu, že všichni lidé na tomto světě jsou pouze heterosexuální a mají pouze heterosexuální potřeby.

2. Vývoj teorie lesbického feminizmu

Teorie lesbického feminizmu se vyvinula jako pokus čelit lékařské konstrukci lesbismu z lékařského modelu, že jde o vrozenou vadu „inverze“. Lékařský model popisoval lesbismus jako biologickou vlastnost, i když vadnou, kterou lze léčit a také vyléčit, a to tak zvanou „konverzní terapií“. Což velmi často vedlo k trvalým následkům na psychice jedince, který tuhle terapii dobrovolně, velmi často i nedobrovolně podstoupil.

Léčebné procesy „konverzní terapie“ vznikli v polovině 20. století a v souladu s tehdejšími pojetím norem a patologií byli zařazeni mezi terapie. Jako „konverzní terapii“ označujeme dlouho trvající snahu změnit sexuální orientaci, pohlaví nebo projev jedince v rámci jeho pohlaví. Ovšem nazývat tyto léčebné procesy terapií je diskutabilní, jelikož terapie má jedinci pomoci s jeho potížemi nebo reálnou nemocí. Toto označení také naznačuje, že je jedná o praktiky, které se zakládají na solidním medicínském a vědeckém výzkumu, ale v dnešní době již mnoho renomovaných lékařských a psychologických asociací postupy této terapie zavrhnou z důvodů, že existuje mnoho vědeckých důkazů prokazující škodlivost, ale také neúčinnost léčebných procesů této terapie. Léčebné procesy této terapie jsou natolik rozmanité, že je označení termínem „terapie“ nemůže nikdy všechny zastoupit a odrážet jejich povahu. Tohle se týká především léčebných procesů, kdy bylo využito násilných metod, kdy byl jedinec, kterým měl být „pacientem“ spíše obětí těchto procesů a byl zastrašován, ponižován, zneužíván a v krajních případech i znásilňován. Ono samotné slovo „konverze“ v názvu těchto léčebných procesů společnosti vnucuje myšlenku, že lze změnit pohlaví, sexuální orientaci nebo projev jedince v rámci pohlaví. Přičemž je efektivita těchto procesů velmi diskutabilní, a to nejen těch násilných, ale i těch nenásilných, při kterých se z „pacienta“ nestala oběť.²

Rané homosexuální skupiny prosazovaly použití tohoto nově nalezeného důkazu, který tvrdil, že by lesbičky měly být litovány za podmínky, že jsou a nejsou žádným způsobem diskriminovány nebo utlačovány³. Jak se ženské hnutí zvyšovalo, s tím i, jak se rané feministky začaly rozvíjet a kriticky analyzovat další vysvětlení existence lesbiček, narůstala nespokojenost s asociací lesbismu s biologickou abnormalitou. Objevila se teorie, že jako lesbičky se označují ty, které jsou odolné vůči režimu povinné heterosexuality a že na rozdíl od heterosexuálních žen odmítají tvořit součást mužské

¹ SHARON, M. 2005. Queer Theory for Everyone: A Review Essay. *Signs*, 31, 191-218

² Tzv. „konverzní terapie homosexuality“. *QueerGeography* [online]. Praha: ILGA EUROPE, 2020. Dostupné z: <https://www.queergeography.cz/lgbtq-psychologie/tzv-konverzni-terapie-homosexuality/>

³ O'DRISCOLL, S. 1996. Outlaw Readings: Beyond Queer Theory. *Signs*, 22, 30-51

ekonomiky tím, tím že se rozhodnou být ztotožňovány pouze s jinými ženami. a ne i s muži nebo pouze s muži. To totiž přineslo koncept „ženy identifikované jako ženy“⁴.

Aktivistky lesbického feminismu začaly chápat, že lesbismus nijak nesouvisí s žádným zdravotním ani biologickým stavem a že je to vlastně pouze racionální volba, která je dostupná všem ženám na světě. Bylo to také vnímáno jako volba, kterou by mohly učinit všechny ženy, které by si byly vědomy utlačovatelské povahy heterosexuálního patriarchy⁵.

V teorii lesbického feminismu se říká, že sexuální orientace je volba jedince. Teorie lesbických žen tak uvádí, že lesbismus je racionální volba a vyplývá z odcizení a nespokojenosti žen s institucemi mužského patriarchy, kolonialismu a kapitalismu. Existuje sedm klíčových témat této teorie, která byla identifikována. Jedná se o důraz na lásku, která existuje mezi ženami, komunitou a idejemi, separatistickými organizacemi, o myšlenku, že lesbismus je o odporu a osobní volbě, o myšlenku, že osobnost je politická, o kritiku nadřazenosti mužů, a nakonec o odmítnutí společenské hierarchie⁶.

3. Vývoj queer teorie

Ke konci osmdesátých let queer teorie vzešla z argumentu různých lesbických feministek, že existuje rozdíl mezi pohlavím a sexualitou a také mezi sexismem a heterosexismem. Aktivistky lesbického feminismu se domnívaly, že je potřeba napravit identitu lesbiček stabilnějším a ucelenějším způsobem. To mělo být provedeno proto, aby byly lesbičky klasifikovány jako menšinová skupina, protože to by jim pomohlo v boji za ochranu před diskriminací. Šlo však o to, že hranice jejich identity byly poměrně úzké a vylučovaly ty, které měly zkušenosti lesbiček, ale nespĺňovaly ideály feministek. To vyvolalo napětí, které bylo hnacím motorem k ukončení uznávání lesbismu jako politické a osobní volby k tomu, aby byl spíše identitou než volbou. Ironií situace však bylo, že se tím neodstranily ideály, které byly zasazeny do lékařského modelu⁷.

To vedlo k rozvoji queer teorie, která vznikla z definice queerness jako „nenormativní sexuality, která přesahuje binární rozlišení homosexuálů/heterosexuálů, aby zahrnovala všechny, kteří se cítí být dominantními sexuálními normami zbaveni volebního práva“⁸.

Queer teorie vzešla z gay-pozitivní diskuse, kde se často používalo slovo queer, aby se ukázalo, jak skandálně urážlivý je lesbismus. Queer teorie ovšem nedokáže „kompenzovat skutečné, přetrvávající strukturální rozdíly ve stylu, ideologii a přístupu ke zdrojům mezi muži a ženami“⁹. To znamená, že se heterosexuality dávají privilegia jak v politické analýze, tak v kulturním projevu, a proto hrozí, že vymaže a omezí genderově vázanou zkušenost lesbiček jako žen. Queer teorie se také vůbec nezabývá pohlavím. Z tohoto důvodu je patrně méně účinná jako politická filozofie pro lesbičky¹⁰.

---

⁴ O'DRISCOLL, S. 1996. Outlaw Readings: Beyond Queer Theory. *Signs*, 22, 30-51

⁵ HAMER, D. 1990. Significant Others: Lesbianism and Psychoanalytic Theory. *Feminist Review*, 134-151.

⁶ PENELOPE, J. 1990. A Case of Mistaken Identity. *The Women's Review of Books*, 7, 11-12

⁷ JOHNSTON, J. 1982. Lesbian/Feminism Reconsidered. *Salmagundi*, 76-88.

⁸ GOLDMAN, R. 1996. *Who is That Queer Queer?: Exploring the Place of Bisexuality and the "Norm" in Queer Theory.* forthcoming in *Queer Studies: A Multicultural Anthology*, New York, New York University Press.

⁹ GOLDMAN, R. 1996. *Who is That Queer Queer?: Exploring the Place of Bisexuality and the "Norm" in Queer Theory.* forthcoming in *Queer Studies: A Multicultural Anthology*, New York, New York University Press.

¹⁰ GOLDMAN, R. 1996. *Who is That Queer Queer?: Exploring the Place of Bisexuality and the "Norm" in Queer Theory.* forthcoming in *Queer Studies: A Multicultural Anthology*, New York, New York University Press.

Queer teorie se tak vyvinula z potřeby vytvořit akceptaci lesbiček jako menšinové skupiny, aby získala politickou ochranu. Nicméně queer teorie se nedokázala stát silnou politickou filozofií lesbiček v důsledku svých vyložených selhání při popisu lesbismu¹¹.

Queer teorie se objevila proto, že existovala obecná myšlenka, že teorie, která je založena na lesbickém feminizmu, ale která stanoví omezení té druhé teorie, by byla užitečnější v politickém smyslu¹². Nicméně queer teorie byla považována za arogantní a nedokázala být pro lesbičky politicky užitečná.

Queer teorie se také rozvinula z reakce na krizi HIV/AIDS mezi lesbičkami, která měla podpořit obnovu radikálního aktivismu a rostoucí homofobii, která přinesla reakci veřejnosti na HIV/AIDS. Tato teorie má obrovský vliv na HIV/AIDS. První je, že je ovlivněna bezpečnější sexuální výchovou, která klade důraz na sexuální praktiky nad sexuální identitou. Neuznání HIV/AIDS jako nemoci, která souvisí s lesbismem, je trvalé a je třeba ji změnit. Třetí je, že queer teorie pomohla eliminovat myšlenku, že homosexualita je jistým druhem fatality. Queer teorie také vytvořila neustálý důraz na soupeření, které vede k dominantním zobrazením HIV/AIDS a jejich jinému zastoupení. Při přehodnocování tradičního chápání fungování moci¹³.

4. Vznikající rozdíly

Teorie lesbického feminizmu je zcela odlišná od queer teorie v tom, že obě teorie jsou zcela neslučitelné, protože dávají různé teoretické postoje, které mají odlišný politický význam. Dokonce i pro ty, kteří začali akceptovat queer teorii, se často dost zdráhají vzdát se základních prvků teorie lesbického feminizmu. To naznačuje, že teorie lesbického feminizmu poskytuje určitý typ politické a sociální analýzy, která není momentálně k dispozici v queer teorii¹⁴.

Teorii lesbického feminizmu a queer teorii rozdělují témata, která hrozí, že se lesbičky oddělí od feministek. Politika identity, která je praxí, se týká povahy a hranic identity a v posledních několika desetiletích byla stěžejní pro většinu společenských hnutí kolem lesbismu s tím, že nejviditelnějším příkladem je hnutí „Černá moc“ (originálně v anglickém jazyku „the Black power movement“). Politika identity vytváří důležitý předpoklad, že koherentní, stabilní a jednotná identita je dosažena na základě diskriminace jednotlivce a aktivisté zabývající se ukončením rasismu a klasicismu využili politiky identity s určitým úspěchem¹⁵. Větší problém představuje pohlaví a sexualita, jak je vidět v lesbickém feminizmu a queer teoriích.

Další otázkou, která obě teorie rozděluje, je to, že pro lesbické feministky jsou sex a gender kategoriemi, které jsou koncepčně na sobě závislé, ale pro queer teorii jsou koncepčně odlišné a nezávislé. Povaha a funkce pohlaví nebo genderového systému dle teorie lesbického feministické říká, že pohlaví a sexualitu nejlépe dokládá zavedení heterosexuality na povinném základě vzdělání. Pro

---

¹¹ LAURETIS, T. D. 1990. Feminism and Its Differences. *Pacific Coast Philology*, 25, 24-30

¹² CARAWAY, N. E. 1991. The Challenge and Theory of Feminist Identity Politics: Working on Racism. *Frontiers: A Journal of Women Studies*, 12, 109-129

¹³ RUDY, K. 2001. Radical Feminism, Lesbian Separatism, and Queer Theory. *Feminist Studies*, 27, 191-222.

¹⁴ OVERALL, C. 1990. Heterosexuality and Feminist Theory. *Canadian Journal of Philosophy*, 20, 1-17

¹⁵ NAYLOR, A. K. 1999. 'Gone Are the Days!': Bisexual Perspectives on Lesbian/Feminist Literary Theory. *Feminist Review*, 51-66.

queer teoretiky naopak existuje možnost analýzy homofobního chování, která vylučuje roli, kterou hraje sexismus¹⁶.

Stein¹⁷ uvádí, že nedávné zvýšení viditelnosti lesbiček a jejich různorodost vedly k tomu, že feministky byly schopny rekonceptualizovat to, co si myslí lesbická komunita, protože je výhodnější a přesnější označovat je za lesbické komunity. Je ale také důležité si uvědomit, že ne všechny tyto komunity budou moci být označeny za feministické¹⁸. Aby bylo možné pochopit, jakou hegemonii má lesbický feminismus nad budováním identity lesbiček, článek obsahuje přehled lesbického feminismu jako politické filozofie¹⁹.

Možný užitek přináší střet lesbického feminismu a queer teorie v tom, že lesbické feministky musí přehodnotit svou oddanost víře v nadřazenost pohlaví nebo genderového systému před všemi ostatními formami útlaku. A to do té míry, do jaké se teoretici začali na lesbismus dívat jako na provizorní identitu v tom, že bere v úvahu rasové, třídní a etnické rozdíly, a to je to, co se dosud queer teorii nepodařilo²⁰.

Někteří badatelé tvrdí, že vývoj queer teorie znamená, že lesbismus v blízké budoucnosti jenom tak nezmizí. Hrozí také, že queer teorie vykompenzuje pokroky, které učinil feminismus tím, že si neuvědomuje dopad teorie lesbického feminismu na utváření současného chápání sexuality a pohlaví ve společnosti²¹.

Argumentovalo se také tím, že slovo queer se vztahuje pouze na jedince, který je označuje jako muž, běloch a jeho sexualita je homosexuální. To značně ztěžuje pochopení a obhajobu queer teorie. Naopak, lesbický feminismus se snaží myšlenku heterosexuality zcela odstranit, a to prosazováním lesbismu jako možnost, kterou si mohou zvolit všechny ženy²².

Dalším důležitým rozdílem mezi lesbickým feminismem a queer teorií je, že queer teorie neteoretizovala útlak na jiných základech, jako je rasa, pohlaví, schopnosti nebo třída jedince. Pouze adekvátně teoretizovala útlak na základě sexuality jedince. Queer teorie má také sklon upřednostňovat homofobii jako ústřední základnu útlaku jedince společností. Teorie lesbického feminismu však byla ve své analýze mnohočetných útlaků jedince společností rozsáhlejší a účinně je do ní začlenila²³. Teorie lesbického feminismu se zaměřuje na přirozené a nepřirozené chování homosexuálů, zatímco queer teorie rozšiřuje své zaměření na řešení jakékoli formy sexuální aktivity nebo jakékoliv sexuální identity, která spadá do kategorií deviantního nebo nenormativního chování. Queer teorie říká, že existuje interval, který existuje mezi dobou, kdy jedinec vykonává určitou činnost, a dobou, kdy jedinec pouze existuje. Teorie se tak snaží destabilizovat kategorie identity, které byly určeny identifikovat jedince, kteří se hlásí k teorii queer a vytváří také bouřlivou debatu o tom, zda je

---

¹⁶ MOCK, R. 2003. Hetero-queer Ladies: Some Performative Transactions between Gay Men and Heterosexual Women. *Feminist Review*, 20-37.

¹⁷ STEIN, A. 1992. Sisters and Queers: the Decentering of Lesbian Feminism. *Socialist Review*, 22, 33-55.

¹⁸ HOLLINGER, V. 1999. (Re)reading Queerly: Science Fiction, Feminism, and the Defamiliarization of Gender. *Science Fiction Studies*, 26, 23-40

¹⁹ GLICK, E. 2000. Sex Positive: Feminism, Queer Theory, and the Politics of Transgression. *Feminist Review*, 19-45

²⁰ EPSTEIN, S. 1994. A Queer Encounter: Sociology and the Study of Sexuality. *Sociological Theory*, 12, 188-202

²¹ HOLLINGER, V. 1999. (Re)reading Queerly: Science Fiction, Feminism, and the Defamiliarization of Gender. *Science Fiction Studies*, 26, 23-40.

²² EAGLETON, M. 1996. Who's Who and Where's Where: Constructing Feminist Literary Studies. *Feminist Review*, 1-23

²³ CARD, C. 1998. Radicalesbianfeminist Theory. *Hypatia*, 13, 206-213.

sexuální orientace osoby přirozená nebo zásadní volba jedince, nebo zda se jedná o sociální konstrukci, která se nutně změní během běžné cesty životem²⁴.

5. Závěr

Teorie queer přišla v 90. letech, zatímco teorie lesbického feminizmu je přítomna od 70. let. Teorie lesbického feminizmu se pokouší popsat feminizmus jako racionální volbu pro ženy a to, že si mohou svobodně vybírat, jak chtějí a co je pro ně pohodlnější nebo přirozenější. Tato teorie uspěla také s odmítnutím tvrzení, že lesbizmus je nemocí některých žen, kterou lze vyléčit. Queer teorie se objevila jako teorie, která má zaplnit mezeru, kterou přinesla omezení teorie lesbického feminizmu, a zároveň být politicky užitečnější pro lesbičky. V této misi však strašlivě selhala. I když má některé pozitivní dopady, jako například změnu pohledu lidí na krizi HIV/AIDS mezi lesbičkami, stále má mnoho omezení, díky nimž není zcela přijatelná jako teorie lesbizmu. Mezi těmito dvěma teoriemi existují obrovské rozdíly, díky nimž mezi sebou nesplývají. Lesbickým feministkám a queer teoretikům se nepodařilo najít střední cestu, ze které by si mohly čerpat obě strany, a tak se všichni snaží propagovat svou teorii jako tu nejlepší, která by vysvětlila lesbizmus. Žádné z teorií se to však nepodařilo zcela vysvětlit a stále zde zůstává prostor pro nové teorie, kterým by se to snad v budoucnu mohlo podařit.

6. Zdroje

- CALHOUN, C. 1994. Separating Lesbian Theory from Feminist Theory. *Ethics*, 104, 558-581.
- CARAWAY, N. E. 1991. The Challenge and Theory of Feminist Identity Politics: Working on Racism. *Frontiers: A Journal of Women Studies*, 12, 109-129.
- CARD, C. 1998. Radicalesbianfeminist Theory. *Hypatia*, 13, 206-213.
- EAGLETON, M. 1996. Who's Who and Where's Where: Constructing Feminist Literary Studies. *Feminist Review*, 1-23.
- EPSTEIN, S. 1994. A Queer Encounter: Sociology and the Study of Sexuality. *Sociological Theory*, 12, 188-202.
- GLICK, E. 2000. Sex Positive: Feminism, Queer Theory, and the Politics of Transgression. *Feminist Review*, 19-45.
- GOLDMAN, R. 1996. *Who is That Queer Queer?: Exploring the Place of Bisexuality and the "Norm" in Queer Theory.* forthcoming in *Queer Studies: A Multicultural Anthology*, New York, New York University Press.
- HAMER, D. 1990. Significant Others: Lesbianism and Psychoanalytic Theory. *Feminist Review*, 134-151.
- HOLLINGER, V. 1999. (Re)reading Queerly: Science Fiction, Feminism, and the Defamiliarization of Gender. *Science Fiction Studies*, 26, 23-40.
- JOHNSTON, J. 1982. Lesbian/Feminism Reconsidered. *Salmagundi*, 76-88.
- LAURETIS, T. D. 1990. Feminism and Its Differences. *Pacific Coast Philology*, 25, 24-30.
- MOCK, R. 2003. Hetero queer Ladies: Some Performative Transactions between Gay Men and Heterosexual Women. *Feminist Review*, 20-37.
- NAYLOR, A. K. 1999. 'Gone Are the Days': Bisexual Perspectives on Lesbian/Feminist Literary Theory. *Feminist Review*, 51-66.
- O'DRISCOLL, S. 1996. Outlaw Readings: Beyond Queer Theory. *Signs*, 22, 30-51.

---

²⁴ CALHOUN, C. 1994. Separating Lesbian Theory from Feminist Theory. *Ethics*, 104, 558-581

- OVERALL, C. 1990. Heterosexuality and Feminist Theory. *Canadian Journal of Philosophy*, 20, 1-17.
- PENELOPE, J. 1990. A Case of Mistaken Identity. *The Women's Review of Books*, 7, 11-12.
- RUDY, K. 2001. Radical Feminism, Lesbian Separatism, and Queer Theory. *Feminist Studies*, 27, 191-222.
- SHARON, M. 2005. Queer Theory for Everyone: A Review Essay. *Signs*, 31, 191-218.
- STEIN, A. 1992. Sisters and Queers: the Decentering of Lesbian Feminism. *Socialist Review*, 22, 33-55.
- Tzv. „konverzní terapie homosexuality“. *QueerGeography* [online]. Praha: ILGA EUROPE, 2020.
Dostupné z: <https://www.queergeography.cz/lgbtq-psychologie/tzv-konverzni-terapie-homosexuality/>